

เปิดลับ มหา'ลัยชีวิต

ปลดปล่อยความจน

ใบปริญญาใช้ว่าจะการันตีผู้เป็นเจ้าของว่าจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานและการดำเนินชีวิตเสมอไป **"การเรียนรู้"** ต่างหากที่เป็นแสงนำทางสู่ความสำเร็จ

ดร.เสรี พงศ์พิศ ผู้อำนวยการสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (สพช.) อดีตอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มธมมศาสตร์ ได้เคยสอนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและคลุกคลีกับชาวบ้านในชุมชนต่างจังหวัด ค้นพบว่า **"การทำงานกับชาวบ้านได้ความรู้ แต่ไม่ได้ใบปริญญา แต่การทำงานกับนักศึกษานั้นได้ใบปริญญา แต่ไม่ได้ความรู้"**

เมื่อเชื่อเช่นนี้แล้ว จึงตัดสินใจ **"ลาออก"** จากการเป็นอาจารย์ หันหน้าสู่ชุมชน เริ่มศึกษาปัญหา วิถีแห่งชาวบ้าน

เริ่มจากปัญหา **"หนี้สิน"** โรคเรื้อรังจาก **"ความไม่รู้"** แก่ปัญหาไม่ตรงจุด ดากดางป่า เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว หวังหาเงินมาใช้หนี้ นานวันไม่มีอะไรเหลือให้ทำสาย ผู้คนต้องเข้ามากระจุยตัวในเมืองเพื่อหางานทำ ก่อให้เกิดปัญหาความยากจนและทำลายธรรมชาติในคราวเดียว

ด้วยความคิดว่า การสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง รู้จักการเรียนรู้ จะมีภูมิคุ้มกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหนี้สิน ความยากจน สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และยังสามารถสร้างความมั่นคงให้กับตนเองได้อีกด้วย ดร.เสรีจึงออกเดินทางสืบเสาะเพื่อสังเคราะห์เป็นหลักสูตร โดยมี **"การเรียนรู้"** เป็นกุญแจสำคัญของการแก้ไขปัญหา ที่สุดได้ออกมาเป็น **"สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น"** เป็นหลักสูตรแรกที่คิดขึ้นมาโดยแก้ไขแบบ **"ภูมิปัญญาชาวบ้าน"** เป็นหลัก ไปเสนอกับสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งมหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งสนใจนำหลักสูตรนี้ไปสอนบ้างแล้ว

โครงการมหาวิทยาลัยชีวิตเริ่มแรกเป็นหลักสูตร **"ปริญญาตรี"** ซึ่งได้รับการอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยที่ร่วมโครงการเรียน 3 ปีจบ มีศักดิ์และสิทธิเท่ากับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป เรียนจบแล้วรับพระราชทานปริญญาเหมือนกัน สามารถเลือกเรียนวันใดก็ได้ แล้วแต่ความสะดวก

วิธีการเรียนคือ เรียนด้วยตนเอง เรียนกับกลุ่มย่อยในหมู่บ้าน ชุมชน เรียนกับกลุ่มใหญ่ในศูนย์เรียนรู้มหาวิทยาลัยชีวิต ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่น อาจเป็นที่ อบต. เทศบาล โรงเรียน ประถม มัธยม อาชีวะ วัด หรือที่ที่มีความพร้อม มีห้องเรียน มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ ส่วนใหญ่จึงเรียนในชุมชน ในท้องถิ่น ไม่ต้องเดินทางไกลไปเรียนในเมือง

ผู้ที่มีสิทธิเรียน คือ ทุกคนที่เรียนจบ ม.6 ไม่จำกัดอายุ เพศ สถานภาพ ขอให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นอยากเรียนรู้จริงๆ จนถึงขณะนี้ **"โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต"** มีศูนย์การเรียนรู้อยู่ทั่วประเทศ มีนักเรียนกว่า 8,000 คน ส่วนมากเป็นผู้มีระดับชุมชน

ดร.เสรีกล่าวด้วยน้ำเสียงจริงจังว่า สิ่งที่ต้องการมากที่สุดคือ **"สร้างความรู้มีท้องถิ่น"** ที่เกิดจากการปฏิบัติ ความรู้ที่มีพลังสามารถเปลี่ยนตัวเรา เปลี่ยนสังคมได้ เพราะยุคนี้เป็นยุคแห่งความรู้

"คนมีความรู้เปลี่ยนทะเลทรายเป็นป่า แต่คนที่ไม่มีความรู้เปลี่ยนป่าเป็นทะเลทราย" ดังคำกล่าวของนักปราชญ์ท่านหนึ่งว่า **"การศึกษานั้นแพง แต่ความรู้แพงกว่า"** ป่าหมดเพราะความไม่รู้ของมนุษย์นั่นเอง

"หลักสูตรของมหาวิทยาลัยชีวิต เป็น การบูรณาการ 'ชีวิต-สังคม-การเรียนรู้-สิ่งแวดล้อม' เข้าด้วยกัน ถือเป็นกระบวนการบรรณาธิการของการศึกษาเพื่อการพัฒนา สุขภาพ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม"

และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน การเรียนรู้จากชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้การเรียนรู้สนุกนำไปใช้งานได้จริง ต่างกับการเรียนแบบท่องตำราที่ทั้งเหนื่อย ทั้งยาก จำก็ไม่ค่อยได้ ความรู้ที่ได้ก็ไม่ค่อยมีประโยชน์ในชีวิตจริง"

เจ้าของหลักสูตรมหาวิทยาลัยชีวิตยกตัวอย่างให้เห็นอย่างง่ายว่า

"ที่เรานับจักรยานได้ก็ไม่ใช่เพราะเราท่องหนังสือ แต่เกิดจากการลงมือทำ แต่สังคมกลับไม่เห็นคุณค่าของการปฏิบัติ เห็นได้จากค่านิยมการดูถูกนักเรียนสายอาชีพที่เรียนโดยเน้นการปฏิบัติ เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะเรียนแล้วทำงานเป็น แต่ที่เขาเกร เพราะสังคมไม่เห็นคุณค่าของเขา" ดร.เสรีบอก และเชื่อว่า ถ้าห้องเรียนกว่า

ร้อยละ 70 คือชุมชน ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจดีขึ้น เพราะการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนจะช่วยพัฒนาจิตใจ ศิลธรรม และสุขภาพไปพร้อมกัน เป็นการสร้างพลังในสังคมขึ้น ถ้าทำแบบนี้ประเทศชาติจะมีพลังขึ้นอีกเยอะ

ดร.เสรียังอธิบายถึงการเข้าศึกษาในโครงการมหาวิทยาลัยชีวิตว่า สถาบันของเรามีค่าใช้จ่ายต่อคนเพียงเทอมละ 6,000 บาท เรียน 3 เทอม เฉลี่ยปีละ 18,000 บาท ตลอดหลักสูตรจ่ายทั้งหมด 54,000 บาท ทางสถาบันไม่มีทุนเพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

แต่อย่างไรก็ตาม จึงต้องมีค่าใช้จ่ายสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ ภายใต้ปณิธานที่ว่า "มุ่งมั่นสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามหลักความพอเพียง โดยปัญญาชนท้องถิ่นสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง"

"โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต" เปิดดำเนินการได้ 5-6 ปี นายแพทย์ประเวศ วะสี ประธานที่ปรึกษามูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) แสดงความเห็นว่าการศึกษานี้มีศักยภาพเพียงพอ จึงตัดสินใจแยกมาจัดการเองเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดทะเบียนกับสถาบันการอุดมศึกษา (สกอ.) เมื่อ 31 สิงหาคม 2553 ภายใต้ชื่อ "สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน (สพช.)" มีเจ้าของคือ "มูลนิธิสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" เป็นการรวมตัวของ 4 ภาควิชา คือ "มูลนิธิหมู่บ้าน, บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน), ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. และ สวทช." ตั้งอยู่ที่ต.บางคนที อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม เป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ท่ามกลางเรือกลสวนและชุมชนที่เข้มแข็งที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ

นายแพทย์ประเวศกล่าวถึงมหาวิทยาลัยที่แม่กลองว่า "มหาวิทยาลัยชีวิตส่วนกลางต้องมีขนาดเล็ก แล้วไปใช้ทรัพยากรต่างๆ ในท้องถิ่นเป็นที่เรียนรู้ ซึ่งไม่ควรจำกัดอยู่ภายในอาคารขนาดใหญ่ เพราะมีแหล่งเรียนรู้ มีครูเยอะไปหมด"

ทั้งนี้ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน คือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปิดดำเนินการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ส่วนหลักสูตรปริญญาเอกนั้นกำลังเตรียมการเนื่องจากมีนักศึกษาเรียกร้องให้เปิดหลักสูตรนานแล้ว มุ่งบูรณาการการศึกษากับการพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินมีใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

นั่นคือ เรียนแล้วช่วยตนเอง ช่วยคนอื่นได้

คณาจารย์และนักศึกษาในพิธีเปิดสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนแห่งใหม่

กฤตยา เชื้อมวราศาสตร์

ภาพจำลองสถานประกอบการเรียนรู้เพื่อปวงชน อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม

ดร.เสรี พงศ์พิศ ผอ.สถานประกอบการเรียนรู้เพื่อปวงชน

เหล่านักศึกษาง่วนอยู่กับการทดลองทำข้าวหลาม

บรรดานักศึกษากำลังเรียนรู้ในห้องเรียนชุมชน

การเรียนรู้การผสมดินสำหรับปลูกพืช

ระหว่างฟังประสบการณ์ชีวิตของเพื่อนนักศึกษา